

IN MEMORIAM: GÜNTHER PATZIG

(28. 9. 1926 – 2. 2. 2018)

V únoru tohoto roku zemřel emeritní profesor filosofie university v Göttingen Günther Patzig. Byl jedním z nejvýraznějších postav německé poválečné filosofie. Opustil nás tak další představitel generace pozdních dvacátých a raných třicátých let 20. století, důležité pro německou a mezinárodní filosofii.

Günther Patzig se narodil v Kielu na pobřeží Baltského moře ve výše postavené měšťanské rodině námořního kapitána a později admirála Conrada Patziga. Conrad Patzig vedl v třicátých letech vojenskou obranou službu (Abwehr) a byl předchůdcem později známého admirála a spiklence proti Hitlerovi Wilhelma Canarise. Sám Günther Patzig sloužil ke konci druhé světové války jako důstojník Wehrmachtu. Po válce a britském zajetí studoval v Göttingen a Hamburku klasickou filologii a filosofii. Jeho učiteli byli mezi jinými Josef König, Carl-Friedrich von Weizsäcker a Nicolai Hartmann. Disertační práci napsal v roce 1951 v Göttingen u Josefa Königa (žáka Georga Mische), u něhož v raných padesátých letech promoval mezi jinými i Ralf Dahrendorf. V roce 1958 se Patzig habilitoval v Göttingen prací o aristotelické sylogistice. Díky zprostředkování Carla Friedricha von Weizsäckera vyučoval od roku 1960 do roku 1963 jako mimořádný profesor na universitě v Hamburku. Poté získal profesorské místo v oboru filosofie na universitě v Göttingen, na němž setrval až do své emeritace v roce 1991. Od roku 1971 byl členem a v letech 1986 až 1990 prezidentem göttingenské akademie věd. Obdržel řadu vědeckých cen, v roce 1997 se stal čestným členem německé Gesellschaft für Analytische Philosophie, v roce 2003 obdržel čestný doktorát sárské university v Saarbrückenu a od roku 2009 byl členem Academia Europea. Jeho vědecké dílo se týká po historické stránce období antické a novověké filosofie, zvláště filosofie Davida Huma a Immanuela Kanta, a po systematické stránce oborů logiky, teorie vědy a etiky. Čeští čtenáři se s Patzigovým myšlením seznámili v posledních letech díky překladům několika jeho článků k filosofii Immanuela Kanta a k etice.

Günther Patzig patřil k tzv. „analytickým“ filosofům a – vedle Wolfganga Stegmüllera – učinil analytickou filosofii v Německu známou. Patzig považoval etablování antimetafyzické a přísně vědecké filosofie také za důležitý nástroj, jímž lze působit proti tendencím k autoritářské společnosti a k světonázorovým bludům. Záslouhou jeho aktivity se filosofický seminář university v Göttingen stal centrem této filosofie v Německu a zůstal jím dodnes. Patzigovi byl blízký především směr analytické filosofie, který bývá spojován se jmény Gottloba Frega, Rudolfa Carnapa a Willarda Van Ormana Quina. V logice byl silně ovlivněn také Lvovsko-varšavskou školou. Četba knihy Jana Łukasiewiczze *Aristotle's Syllogistic from the Standpoint of Modern Formal Logic* (1951) ho inspirovala k jeho habilitačnímu spisu *Die aristotelische Syllogistik*, kterému se po zveřejnění v roce 1959 rychle dostalo akademického úspěchu, po němž následovaly překlady knihy do angličtiny a jiných řečí. Toto dílo je dodnes považováno za obzvláště

zdařilou syntézu filologické a logické kompetence. V šedesátých letech se Patzig svými příspěvky a edicemi velmi zasloužil také o zprostředkování díla Gottloba Frega; Michael Dummett ho prý jednou nazval „Germany's Refregerator“. V sedmdesátých letech se pak Patzig pokusil zasáhnout do společenských debat ve Spolkové republice Německo svou „etikou bez metafyziky“ (jak zní název jeho knihy vydané v nakladatelství Reclam). Napsal přitom několik zásadních příspěvků k moderní etice. Největší konstantou jeho činnosti však bylo zabývání se klasickou řeckou filosofií, zvláště Aristotelovou. V roce 1988 tak se svým žákem Michaelem Fredem vydal důležitý a často citovaný komentář *Aristoteles, 'Metaphysik Z'. Text, Übersetzung und Kommentar*, který se oproti tradiční interpretaci Aristotela snaží připsat Aristotelovi teorii individuálních forem. Patzig dále napsal množství článků a příspěvků k Aristotelovi, Platónovi a k jejich vzájemnému vztahu.

Günther Patzig se těšil velkému mezinárodnímu uznání ve filosofii a obdržel mnoho nabídek na profesorské místo v Německu i v cizině. Např. Hilary Putnam se ho pokoušel získat na Harvard. Patzig však odmítl a zůstal po celý život v Göttingen, a to nikoli, jak se lze občas dočíst, kvůli kvalitě jedné konkrétní tradiční cukrárny, nýbrž, jak mi jednou řekl, protože byl přesvědčen, že německá filosofie ho potřebuje. Snad i proto měl Günther Patzig velký úspěch nejen jako badatel, nýbrž i jako akademický učitel. Mnozí z jeho žáků získali profesorské místo v Německu i v cizině, jako např. Michael Frede (Princeton a Oxford), Dorothea Frede (Berkeley), Gisela Striker (Harvard), Jens Timmermann (St. Andrews), nebo, v Německu, Rainer Stuhlmann-Laeisz (Bonn) a Ulrich Nortmann (Saarbrücken).

Patzig byl již jako žák ovlivněn studiem děl Lessingových, Humových a Kantových a cítil se vždy zavázán osvícenským ideálům. Jednou mi sdělil, že již jako čtrnáctiletý přečetl Lessingova díla, protože mu imponovala Lessingova jasnost a neúplatný soud. Přesný myslitel, jakým Patzig byl, nemohl v diskusích skrýt jistý sklon k sarkasmu, vyznačoval se však i značnou mírou sebeironie. V osobním styku jsem ho zažil vždy jako přátelského, respektujícího a pohotového člověka, kterému ani ve vysokém věku nescházela zvědavost a ochota diskutovat. Jeho vědecký styl se vyznačoval příkladnou precizností a jasností. V posledních letech, především po smrti své ženy Christiany (2014), se Günther Patzig stáhl z veřejného života. Dožil se věku 91 let a zanechal tři děti s jejich rodinami.¹

Holger Gutschmidt

¹ Z němčiny přeložil Jan Kuneš.